

ВСТУП

Дивовижна Україна,
або Як українці
рятують світ

Історики вже підраховали, що Україна веде 23-тю війну за свою незалежність проти агресивної та надзвичайно впертої Росії-Московії. Кремль протягом майже всієї своєї історії вважав українські землі васальними й анітрохи не позбувся наміру знищити незалежність Української держави. І ця, 23-тя, війна виявилася найбільш кривою.

Хоча війна розпочалася ще 2014 року, повномасштабне вторгнення мало поставити крапку в глобальному протистоянні XXI століття. Але сталося диво — і українці зробили Московії щеплення від путінської «історичної єдності». Позаду перші двісті днів глобальної війни, яка, без перебільшення, змінює весь світ, усю парадигму його існування в новому міленіумі.

Намір злочинного путінського режиму окупувати Київ провалився. І далеко не тільки завдяки високоточній зброї, вчасно надісланим ракетам *Stinger* і *Javelin*, гранатометам і боеприпасам. Стійкість української нації вражала так, що Путін зменшив свій апетит до Луганської та Донецької областей. Та й битву за Донбас Кремль не виграв, принаймні протягом перших двохсот днів. Ба більше, у липні 2022 року українським військам вдалося не тільки стабілізувати ситуацію, а й фактично зупинити наступ ворога та почати тіснити його на кількох ділянках фронту. Знову допомогла західна зброя, передусім снайперська артилерія.

Здається, до реальної перемоги ще досить велика відстань. І пов'язано це не зі слабкістю або нерішучістю українського війська. Причиною є те, що «колективний Захід» явно побоюється перемоги України. У столицях країн НАТО начебто й бажають падіння Путіна, але тривога щодо наслідків швидкої перемоги України так паралізувала волю Заходу, що й через двісті днів вогню, крові, неприхованих злочинів варварської орди Московії вагання певних країн має місце.

Ця книжка про ключові події перших двохсот днів повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Однак читач навряд чи знайде суто статистику війни — скоріше синтез подій, рішень, досягнень, провалів. Головною метою авторів було вивчити уроки цього збройного конфлікту, адже ворожнеча й небезпека нових війн, навіть за умов падіння режиму Путіна, нависатиме над світом чорною тінню ще протягом багатьох десятиліть.

Серед іншого в книжці реалізовані зусилля щодо пошуку відповіді, як така масштабна війна з безпрецедентними за розмахом жакливіми руйнуваннями міст, масовими вбивствами, звірчими катуваннями та гвалтуваннями цивільних беззбройних людей стала можливою? А також подано аргументовані висновки щодо майбутнього. Не прогнози, а синтез імовірних дій сторін.

Автори відтворили власну панораму цієї війни, у якій упевнено функціонує симбіоз сучасних міжнародних відносин із «Книги джунглів» у її дивному перекладі радянськими аніматорами та справедливої української місії.

Бо ця, створена Путіним, війна — це історія не лише про те, як один недолугий правитель застряг у середньовіччі та щонайменше на кілька десятиліть зганьбив цілу націю. Це ще й правда про глобальний, взаємопов'язаний світ, у якому слабка й короткозора позиція західних демократій (що їх інколи називатимемо «колективним Заходом») породила чергового історичного монстра та вбивцю, схильного протиставити розвитку цивілізації створення масштабних катастроф і геноцид іншого народу.

Звісно, що частково це продовження вічної історії про владу та сліпий, схильний до пристосування народ. Як і про силу системної, неперервної пропаганди, ін'єкції якої руйнують мозок і роблять людей безпорадними, нездатними мислити машинами. Про моральну й культурну деградацію сучасної — путінської — Росії. А ще про злочинця «на троні» — Путіна, бо серед іншого ця книжка має зафіксувати для майбутніх поколінь, що Путін є таким самим злочинцем і «людоджером», як Гітлер, Сталін, Саддам Хусейн та схожі історичні персонажі.

Вічна російська війна проти України містить чимало фактів про те, як вісім років атак російськими загарбниками до масштабного вторгнення вчили й загартовували українців. Та що там вісім — мабуть, останні триста років. У архівних документах розвідки нещодавно знайдено листа видатного українського письменника, публіциста, дослідника й розробника емблем Миколи Битинського. Лист стосується публікації в одному з російських емігрантських журналів від 1933 року статті про «Росію-визвольницю». Битинський обурено пише про спотворення історичних фактів і зазначає, що жодну ворожу агітацію, чи пропаганду, чи будь-яку фальш, чи провокацію не можна залишати без відповіді. Саме такий досвід створює генетичний код нації, тобто її здатність до протистояння — попри Голодомор, послідовне знищення інтелігенції, депортації та спотворення історії. Ми все пам'ятаємо та все знаємо! Ми налаштовані на місію!

Отже, ця книжка, серед іншого, — це й історія про рух опору нескорої нації, який, до речі, був присутній від самого початку повномасштабного вторгнення та відчутно набрав обертів у липні 2022 року, на п'ятий місяць повномасштабного вторгнення. Саме підрили мостів, знищення логістичних ланцюгів ворога та помста зрадникам засвідчили, що нація таки відбулася під час цієї війни, коли перед українцями постало екзистенційне запитання: вижити заради подальшого розвитку чи бути поглиненими варварським середовищем із диктаторою безкарних злочинців на чолі з Путіним?

Немає сумніву, що, розпочавши наприкінці лютого 2022 року повномасштабне вторгнення, Росія повністю втратила Україну. Російсько-українська війна поклала край Ялтинсько-Потсдамській системі міжнародних відносин та зруйнувала ядерне стримування. Унаслідок цього світ почав рухатися до нових конструкцій і порядку. Україна стала першою на шляху реалізації путінським Кремлем безглуздої авантюри з поверненням до середньовічної системи цінностей і неприйнятних для XXI століття демонстрацій впливу. Цілком очевидно, що такий спосіб шантажу людства потрібно розглядати на міжнародному рівні як злочин та акт планетарного тероризму.

Але зрештою ця книжка не про міжнародні відносини чи деталізацію злочинів путінського режиму. У разі захоплення України Кремль пішов би на завоювання країн Балтії та Центральної і Східної Європи, і саме Українська держава тримає континентальний мир та де-факто захищає Європу від путінської чуми. Тож ця книжка присвячена передусім українському спротиву!

Як сталося, що Україна спромоглася встояти проти російської навали й не впала за три дні, як очікували самі окупанти і навіть спецслужби західних країн?

Як сталося, що «друга армія світу» зазнала в Україні низки поразок, була змушена тікати з Київщини, Чернігівщини, Харківщини та частково з інших ділянок фронту й за п'ять місяців неперервних штурмів не досягла оголошених цілей?

Як сталося, що «колективний Захід» поступово об'єднується навколо українського питання та змінює свої погляди на підтримку героїчної нації?

Коли і як може сформуватися справжня антипутінська коаліція, та які ймовірні сценарії розгорнутої Путіним війни?

Як діяти, щоби надійно захиститися від російської агресії в майбутньому?

Який безпековий порядок у світі може бути після завершення російсько-української війни, що виявилася вододілом розвитку сучасної цивілізації?

І нарешті, як побудувати новий український оборонний потенціал, що перетворить нинішню, майже зруйновану країну на непохитну фортецю і красиву, щасливу, добре озброєну вітрину Західного світу?

На всі ці запитання читач знайде відповіді в книжці про 200 днів стійкого спротиву українців.

ВОЛОДИМИР ГОРБУЛІН,

голова Наглядової ради

Українського інституту безпекових досліджень,
перший віцепрезидент Національної академії наук України,
академік

ВАЛЕНТИН БАДРАК,

директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння

РОЗДІЛ I

Як це було
напередодні

Російсько-українська війна почалася за вісім років до повномасштабного вторгнення. Тоді керівництво Російської Федерації вирішило окупувати Донбас та Крим, користуючись внутрішньополітичним становищем в Україні¹. Сьогодні немає сумнівів, що масштабна континентальна війна стала логічним наслідком слабкості «колективного Заходу» та його нездатності знайти консенсус у протистоянні з Росією, яка безперервно тиснула й системно наступала. Слід нагадати, що першою практичною спробою відродження імперії стало «тестування» України Тузлою 2003 року². Тоді Україна продемонструвала рішучість — і ворог відступив.

Однак із того часу нарощування тиску РФ на Україну набирало обертів. І якщо виступ Путіна в Мюнхені 10 лютого 2007 року став проголошенням оновлених імперських амбіцій Росії³, то вже під час саміту НАТО в Бухаресті 4 квітня 2008 року⁴ промова кремлівського правителя містила прямі претензії та натяки на необхідність повер-

¹ Цікаво порівняти статті на цю тему у Вікіпедії — російськомовну з назвою «Вооруженный конфликт в Донбассе (апрель 2014 — февраль 2022)» та україномовну з назвою «Війна на сході України».

² Основна інформація є у статті Вікіпедії «Конфлікт щодо острова Тузла».

³ Ресурс «Викитека» зберігає повний текст цього виступу у статті «Промова Путіна в Мюнхені (2007)».

⁴ Повний текст промови є на сайті УНІАН у статті «Виступ Володимира Путіна на саміті НАТО (Бухарест, 4 квітня 2008 року)».

нення України до складу нової імперії. «І зовсім не випадково Путін у своїй промові з приводу приєднання Криму в березні 2014 року заговорив про відновлення історичних кордонів Росії, а інший представник вищого російського керівництва заявив, що Молдові та країнам Балтії варто подивитися на події в Україні й зробити відповідні висновки», — писав відомий британський експерт Джеймс Шерр у червні 2018 року⁵. Він тоді наголосив на зростанні ризиків великої війни й відсутності системної підготовки НАТО.

Незворотні процеси розпочалися в голові Путіна саме через безкарність і фактичну бездіяльність Заходу. Це потім визнали багато політиків і чиновників тих часів. «Путін відчував слабкість Сполучених Штатів і наших союзників і як хуліган скористався цим. Саме тому він вторгся до Криму, до Сирії, до Лівії, здійснив дуже зухвалу кібератаку під час виборів у Сполучених Штатах, — і все це сходило йому з рук», — це свідчення 2022 року Афанасіоса Кацікідіса, колишнього директора ЦРУ (2009—2011) та глави Пентагону (2011—2013)⁶. Пізніше, під час візиту до Києва у воєнному квітні 2022-го, прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон визнав, що повномасштабна війна Росії проти України з ракетними та авіаційними атаками стала можливою через занадто мляву й загалом неадекватну реакцію Заходу на вторгнення Росії в Україну 2014 року та захоплення нею Криму⁷.

У 2021 році, після багатьох років війни низької інтенсивності склалися обставини, які суттєво підштовхували кремлівський режим до активного розвитку подій. Путін усвідомлював, що Україну почали системно переозброювати її західні партнери, зокрема зросла не лише кількість, а і якість постачань озброєнь, переважно зі США та Великої Британії в Україну пішла летальна зброя. Ще більш потужними видавалися плани посилення оборонного потенціалу. Тож Путін

⁵ Джеймс Шерр. Нові ризики війни // Дзеркало тижня (www.zn.ua), 1 червня 2018 року.

⁶ Афанасіос Кацікідіс. Три сценарії розвитку війни в Україні від експлави Пентагону та ЦРУ // Главком (www.glavkcom.ua), 8 липня 2022 року.

⁷ Володимир Горбулін, Валентин Бадрак. Feci quod potui, або Як війна може змінити сучасний світ // Лівий берег (www.lb.ua), 17 квітня 2022 року.

розумів, що Україна стане надто міцним горішком і може назавжди вислизнути з-під контролю Росії протягом наступних трьох—п'яти років. Водночас сама РФ певною мірою слабшала, технологічна деградація стала більш відчутною — багато проєктів перетворювалися на провальні проєкти через брак технологій.

Від часів холодної війни риторика Росії, НАТО і США загострилася найбільше. Наприкінці 2021 року ситуація стала не менш напруженою, аніж напередодні Карибської кризи. До того ж НАТО залишалося найбільш слабким і роз'єднаним за всю історію існування цього військово-політичного блоку. Та й знакові дати 2022 року — створення СРСР та 70-річчя Путіна — нагадували диктатору про необхідність діяти. Тож розклад для правителя Кремля здавався дуже привабливим: Україна — вразлива й незахищена мішень через те, що влада не особливо турбувалася про посилення безпеки протягом восьми років війни; західні партнери — слабкі, без явного швидкого консенсусу в безпекових рішеннях. Було видно, що за Україну вони не боротимуться, максимум, на що будуть здатні, — підтримувати її постачаннями зброї та висловлюваннями політичного занепокоєння і невдоволення.

Для самої України 2021-й виявився роком ухвалення рішень щодо низки документів — від Стратегії воєнної безпеки України і Візії Повітряних Сил Збройних Сил України 2035 до таємного Плану оборони. Але підготовка до війни та практичне виконання Плану оборони — це не лише розробка й затвердження документа, а ще й велика та розгалужена робота з пристосування до війни економіки, енергетики, медицини, логістики та всіх наявних ресурсів. У процесі такої роботи в людей має відбутися певна ментальна перебудова — воювати доведеться, і це має робити не частина армії, а весь народ, уся держава.

Восени 2021 року з'явилася нова ракетна програма, і влада зрозуміла, що потрібно створювати зброю захисту та стримування. Однак Україна здавалася застиглою на роздоріжжі — була запланована велика робота, проте реально вона не розпочиналася. Особливо слабкими видавалися такі ділянки сектору безпеки та оборони, як переозброєння і підготовка Сил територіальної оборони. Та й неформована Служба безпеки України не здавалася потужним контрозвідувальним органом. Окрім того, лише в середині 2021 року

з'явився Закон «Про основи національного спротиву», який набував чинності аж 1 січня 2022 року. Отже, зі створенням Сил територіальної оборони були очевидні проблеми.

Від осені 2021 року ЗМІ дедалі частіше почали говорити про ймовірність і підготовку повномасштабного вторгнення Росії. Уже наприкінці 2021 року почалися офіційні заяви українських військових експертів та іноземних аналітиків щодо ймовірного наступу, а розвідки різних країн пророчили дату ескалації та прогнозували розвиток цієї війни.

У грудні 2021 року, після приборкання Росією Білорусі, Україна фактично опинилася майже в кільці. Збройний напад РФ став можливим не тільки зі сходу, а й із півночі та півдня. Експерти вказували, що вісім років війни на Донбасі хоч і загартували армію та змусили українців позбутися притаманного їм до війни пацифізму, але не зробили державу безпечнішою. І це потребувало негайного звернення уваги на Збройні Сили України⁸.

Напруга від очікування повномасштабного вторгнення щодня зростала — через шістьдесят років після Карибської кризи світ знову опинився на порозі глобального протистояння. Воно хоч не було визначально ядерним, але через використання нових військових технологій наслідки загрожували бути не менш руйнівними.

Команда Президента Зеленського тоді зосередилася переважно на політично-дипломатичних заходах. Звісно, ідеологію і дух «Люблінського трикутника» із безпековим зближенням України, Польщі та Литви переоцінити важко — заяви про спільні дії з двома країнами НАТО не оминули увагу Кремля. Ще є потенціал можливостей залучення до посередництва президента Туреччини Реджепа Ердогана. А також стрімкий розвиток співпраці з США, Великою Британією, Канадою, Фінляндією — усіма країнами, які готові перевести стурбованість у практичну площину, хоча б на рівні оперативних поставок зброї та допоміжного обладнання. Сага про контингенти спецпризна-

⁸ Валентин Бадрак. «Паперова» vs «цифрова»: як змінити формулу розвитку Збройних сил України? // Лівий берег (www.lb.ua), 6 грудня 2021 року.

ченців із Британії, вояків із Канади й Фінляндії очікувано виявилася перебільшенням симпатиків до України та ЗМІ, які їх транслювали.

Водночас ситуація уже була на такій стадії, що вагу мав фактично кожен день. Це яскраво підтверджує реальний ультиматум Кремля, висловлений 20 грудня Білому Дому — у такий зухвалий спосіб Москва намагалася перевести відповідальність за майбутні події на Вашингтон. «Ви змушуєте нас вдатися до використання воєнного важеля», — саме такі слова можна прочитати між рядків у заяві російського МЗС.

Симбіозом можливого та ірраціонального здавалася й відповідь Вашингтона: США планують розпочати переговори з Росією щодо запропонованих нею «гарантій безпеки» у січні 2022 року. Байден розумно тягнув час, сподіваючись на оптимальні кроки Києва. І за цих обставин — досить симптоматично — у масмедіа почала ширитися інформація про те, що адміністрація Байдена шукає можливості для підтримки антиросійського повстання в Україні в разі нового вторгнення РФ і захоплення значних територій.

Тим часом Москва відправила на окуповані території Донбасу співробітників оперативних груп федеральної служби безпеки та управління «В» (група «Вимпел» центру спеціального призначення ФСБ РФ). Це свідчило про підготовку диверсійно-розвідувальних груп для проведення диверсій у межах України й напряду пов'язувалося з імовірним масштабним вторгненням.

Як раніше зазначали безпекові фахівці, із боку Білорусі можуть також відрядити до 200 таких ДРГ (небезпідставно можна згадати й появу там представників ФСБ для проведення спільних заходів на прикордонних ділянках). Так само збільшилася загроза проведення десантно-штурмових операцій із морських акваторій та окупованого Криму. Американська розвідка також (через видання *The New York Times*) повідомляла про підготовку російською владою масштабних кібератак проти української енергетичної системи та урядових сайтів.

Москва непохитно транслювала власну «пісню», намагаючись сформувати порядок денний для західних столиць. Коли в Росії нервово говорили про діяльність на сході України американських приватних військових компаній і хімічну зброю, це означало лише одне: Росія створювала інформаційне прикриття для провокацій. Прикмет-

ною подією стала активізація вербування найманців, про що 22 грудня 2021 року детально поінформувало російське видання «Медуза».

Та й НАТО намагалося демонструвати прокидання від сплячки бездіяльності блоку. У грудні 2021 року Альянс уперше відреагував на розміщення російських військ на українському кордоні конкретними заходами — підвищенням від 22 грудня готовності близько 40 тисяч вояків із Сил швидкого реагування. Уже наприкінці грудня безпекові елементи всього світу видавалися окремими фрагментами — як на відомому полотні Пікассо «Герніка». Пазли нової великої війни були готові скластися.

21 грудня Путін під час щорічного розширеного засідання колегії мініоборони РФ своїми промовама (та виступом свого військового міністра Шойгу) визнав, що його головний вектор наступу спрямований на весь Захід, а Україна залишається тільки полігоном, полем битви. За день до того господар Кремля проговорився, що все зайшло надто далеко й відступати нікуди.

У відповідь США пообіцяли підірвати економіку РФ у разі атаки на Україну. Ідеться, зокрема, про можливість запровадження жорсткого експортного контролю, обмеження російського імпорту, включно зі смартфонами, компонентами літаків і автомобілів тощо. Західні партнери вчоргове почали розмову про відключення російських банків та інших фінансових організацій від системи *SWIFT*. Так, Європейський парламент ухвалив резолюцію щодо відключення російських банків та інших фінансових організацій від системи *SWIFT* у разі нападу на Україну.

SWIFT з 11 тисяч організацій у двохстах країнах світу й понад 7 млрд щомісячних повідомлень є унікальною структурою. Підключені до обміну брокерські, дилерські, клірингові, страхові компанії та інші фінансові організації роблять процес глобальним. Проте профільні фахівці вважали, що відключення від *SWIFT* не є надпотужним ударом, та наполягали, щоб і банки-шлюзи також потрапили під санкції. Експерти обстоювали думку, що запровадження санкцій проти всієї російської банківської системи могло стати результативним запобіжним заходом. Однак, здається, це було запізно — пішли незворотні процеси.

Дивно, але українська влада демонструвала таку поведінку, що було несхоже, ніби вона хоч трохи готується до потужної війни. Зокрема, не використовувався безпековий козир України — 300 тисяч людей, які пройшли війну та могли б створити потужний резерв і бути великою силою. Не було ознак того, що з цим контингентом влада почала активно працювати.

По суті, в Україні до великої війни у владних колах ніхто не готувався. Усі здобутки вітчизняної армії фахівці називали результатом зусиль самих вояків і тієї частини бойових офіцерів і генералів, що справді піклувалися про майбутнє Української держави. Усі хиби й проблеми ЗСУ — прямий наслідок діяльності чи бездіяльності військово-політичного керівництва України з 2014 по 2022 рік.

Фахівці налічували чимало прогалин у підготовці війська. Наприклад, після майже восьми років війни не було розроблено перспективного бачення майбутньої української армії, шляхів її розвитку й термінів реалізації певних етапів. Держава не створила умов для системного переозброєння війська. Майже не було правонаступництва в певних напрямках технічної модернізації армії — окрім уже укладених контрактів. Рішення у сфері переозброєння переважно ухвалювала одна або декілька людей без обґрунтування та обговорення у фахових колах.

Прикладом невизначеності може бути ракетна програма. Напередодні Дня Незалежності 2021 року РНБО ухвалила рішення, згідно з яким до 2031 року Україна витратить на ракетне озброєння понад 200 млрд грн. Однак навіть на початку 2022 року не було відомо, як саме уряд створював зміст цієї програми. Або інший приклад — Повітряні Сили Збройних Сил України. Військово-політичне керівництво країни не мало чіткого бачення щодо розвитку ПС ЗСУ та їхнього найважливішого складника — системи протиповітряної оборони. Так, Візія Повітряних Сил Збройних Сил України 2035 мала місце, однак документ затвердило лише командування Повітряних Сил. За цих умов не було чіткого уявлення ні щодо бойових літаків, ані щодо ЗРК.

Та й фінансування потреб оборони України не можна назвати адекватним, якщо брати до уваги ведення війни. У Державному бюджеті на 2022 рік на сектор безпеки та оборони було передбачено

рекордний фінансовий ресурс — 323,1 млрд грн, або 6% ВВП. Проте ці кошти могли спрямовуватися на цілі, які ніяк не пов'язані з розвитком оборонного потенціалу.

А от на військове відомство було заплановано спрямувати 133,5 млрд грн, або приблизно 5 млрд дол. Це надзвичайно маленька сума для країни, яка воює з велетенським ворогом. Для прикладу, Польща, яка не воює, 2021 року витратила на армію 12,44 млрд дол. Водночас Польща мала фактично 123-тисячну армію, а нормативна чисельність ЗСУ з 2022 року становила 261 тисячу, із яких 215 тисяч військовослужбовців. Лише 28,4 млрд грн, або трохи більше ніж 1 млрд дол., планувалося спрямувати на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння і військової техніки. Отже, загальний висновок такий: армія навіть під час війни не стала пріоритетом для військово-політичного керівництва країни — це стосується всього терміну війни, від 2014 до 2022 року.

На тлі таких системних ускладнень із розвитком оборонного потенціалу в Україні оновилися розмови про необхідність формування асиметричного арсеналу. Непорівнянність потенціалів завжди була очевидною. Скажімо, Росія розраховувала витратити у 2022 році на оборону понад 3,5 трлн рублів, або близько 48 млрд дол., тобто мала военний бюджет, який майже вдесятеро більший за український. Хоча варто звернути увагу й на інший дивний факт: російські асигнування потреб оборони зіставні з німецькими, але становлять лише п'ятнадцяту частину американських. І за таких умов Москва намагається нав'язувати свої правила гри всьому Заходу. Насправді це свідчення того, що Москва також певною мірою використовує асиметричні дії, намагається грати на випередження, передусім нетрадиційними засобами.

Сценарію імовірної війни ніхто не знав, але було розуміння, що Росія — величезна країна, яка позиціонувала свій військовий потенціал як «другу армію світу», — може наважитися кинути черговий виклик світу і зробити рішучий крок до повернення імперії.

Крім того, професійні військові чітко уявляли, яким може бути початок масштабної війни. «На відміну від 2014 року, ми маємо очікувати нової форми застосування контингенту збройних сил РФ.

Воно буде починатися із завдання ракетних, авіаційних ударів — як із повітря, так і з моря, зокрема з Чорного й Каспійського морів; завдання ударів, передусім, по стратегічних пунктах управління — як держави, так і ЗСУ; із широкомасштабними і всеохопними радіоелектронними ударами по системах керування, придушенням системи управління військами й озброєнь. Після того, найімовірніше, противник перейде до придушення та знищення системи протиповітряної оборони. І аж наприкінці, за умов досягнення відповідного результату зі знищення системи управління і протиповітряної оборони, перейде до наземної фази»⁹, — був переконаний колишній перший заступник начальника Генерального штабу ЗСУ генерал-полковник Ігор Колесник, бойовий генерал, який брав участь у бойових діях із 2014 року.

Однак, говорячи про міжнародну ситуацію, що склалася на 24 лютого 2022 року, не можна оминати увагою безпрецедентні постачання оборонної зброї Україні напередодні масштабного вторгнення. Кремль точно не очікував такої масованої і шаленої підтримки України Західним світом¹⁰. Майже безперервно в Україну прибували вантажі зі зброєю та боєприпасами. І хоча очолили процес США та Велика Британія, надзвичайно важливою виявилася демонстрація консолідованих зусиль. Постачання летальної зброї та боєприпасів підхопили Канада, країни Балтії, Польща, Чехія, Словаччина. Навіть маленька Албанія рішуче зробила свій внесок — те, що в разі захоплення України Кремль може піти далі на країни Альянсу, розуміла вся Європа. З'явилося чітке відчуття початку боротьби за Україну, та навіть сформувалися контури майбутньої антипутінської коаліції.

Рішуча міжнародна підтримка не може не впливати на психіку Путіна. Недарма 58-му Мюнхенську безпекову конференцію напередод-

⁹ На YouTube-каналі *Security Talks* можна переглянути розмову «Бойовий генерал Ігор Колесник про готовність РФ до повномасштабної війни» від 1 грудня 2021 року.

¹⁰ Таня Матяш. Кулеба: сьогодні Україна має найвищий рівень міжнародної підтримки // Лівий берег (www.lb.ua), 26 січня 2022 року.

дні вторгнення майже повністю присвятили Україні¹¹, а Росії там не було. Момент, коли прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон у своїй промові на конференції закликав Захід згуртуватися та не дати президенту РФ Путіну вторгнутися в Україну, можна вважати початком формування антипутінської коаліції — справи, яка виявилася занадто складною та суперечливою для самих західних союзників у блоці НАТО й партнерів.

Так чи інак, були ознаки того, що Путін суттєво збентежений, адже через спровоковану ним самим ситуацію з керованим хаосом гра на підвищення ставок дійшла піку, і в російських американофобів почали псуватися нерви. Так, жорсткий імперськи налаштований генерал Леонід Івашов від імені ГО «Загальноросійське офіцерське зібрання» написав гостре звернення до президента та громадян Російської Федерації та взагалі закликав Путіна піти. Але, здається, уже нічого не можна було відвернути — рішення, засновані на хибному баченні ситуації, вже ухвалили.

Тож 20 лютого Путін оголосив про необхідність і далі тримати війська напоготові — тобто Росія і Білорусь подовжили військові навчання¹², які вже мали закінчитися. Демонстративно посадивши біля себе слухняного Лукашенка, Путін розпочав показові ядерні навчання. А також підписав указ про призов на військові збори росіян, які перебувають у запасі¹³. А ще підтягнув до кордонів із Україною шпиталі, логістику, паливно-мастильні матеріали. Усе це робили публічно, навмисно випинаючи, як у театральній виставі. І саме це видавалося дивним, незвичним та занадто суперечливим.

Не можна сказати, що ця гра в геополітичний покер — із картами наступів РФ, оцінками розгортання та проведення десантно-штурмових операцій — здавалася чистим фейком. Зовсім ні — експерти

¹¹ Ірина Лисогор. Зеленський виступив на Мюнхенській безпековій конференції. Відео // Лівий берег (www.lb.ua), 19 лютого 2022 року.

¹² Юрій Корогодський. Росія і Білорусь продовжать військові навчання, які мали закінчитися 20 лютого // Лівий берег (www.lb.ua), 20 лютого 2022 року.

¹³ Іван Музика. Путін підписав указ про призов росіян, які перебувають у запасі, на військові збори // Лівий берег (www.lb.ua), 18 лютого 2022 року.

й безпекові фахівці всього світу констатували: Кремль підготував справжню велику війну. Але оскільки все це не лише народжувалося зусиллями кремлівських фахівців у галузі гібридних війн, а й, цілком можливо, свідомо зливалося через відомі Кремлю розвідувальні канали, здавалося, що раціональне в голові диктатора переможе і він відмовиться підписати собі історичний вирок.

Сила гри адміністрації Байдена в цей період влучно проявилася в тому, що Білий Дім пішов не на стримування і вмовляння Путіна, а навпаки — на підбурювання його до наступних дій. У багатьох безпекових колах ширилося переконання, що рішенням підняти поріг авантюри до ризикованої межі Вашингтон намацав слабке місце Путіна.

Звісно, одним із найважливіших аспектів цієї гри стало те, що Байдену вдалося мобілізувати євроатлантичних партнерів — саме на тлі щирої віри у війну. Самому Байдену після ганебних подій в Афганістані¹⁴ надзвичайно потрібна реабілітація рейтингів усередині держави, але ще більше — відновлення лідерства США в НАТО. Хоча до подолання визнаної в Мюнхені «кризи ідентичності» Заходу ще далеко, і саме відсутність єдності давала змогу Путіну гратися у війни. Нездарма союзники під час Мюнхенської конференції розмірковували про оперативну допомогу. *«Те, що викликає найбільше занепокоєння останніми тижнями — це не розташування танків, а розміщення так званих допоміжних підрозділів, це бойова артилерія підтримки, дозаправки, шпиталі. Польові шпиталі не потрібні для навчань, вони необхідні для вторгнення»*, — зазначив у Мюнхені в лютому 2022 року колишній директор ЦРУ Петреус.

Згідно із заявою постійного представника США при ОБСЄ Майкла Карпентера, станом на 19 лютого Росія зосередила біля кордону з Україною та на тимчасово окупованих українських територіях до 190 тисяч військовослужбовців. Це дуже потужна сила, яка, проте, не була мотивованою. А саме готовність і підготовка України мали відігравати вирішальну роль у протистоянні з путінським Кремлем.

¹⁴ Олександр Демченко. Хаос по-американськи: навіщо США віддають Афганістан Талібану // Лівий берег (www.lb.ua), 12 липня 2021 року.

Саме масовість підготовки всіх сил і засобів — від ЗСУ до Сил територіальної оборони — мала примушувати російський Генштаб розраховувати на дуже високий чи навіть критичний рівень втрат.

Однак у потужній підтримці від Заходу напередодні війни мав місце ще один вагомий нюанс: усі оперативні постачання зброї стосувалися саме тактичної ланки — в Україну масово завозили компактні високоточні засоби боротьби з броньованими цілями противника на малих відстанях і боеприпаси. Якщо ми кажемо про потужну зброю стримування — ракети, засоби ППО-ПРО, великі ударні системи, наприклад безпілотні, — цього не було. Щит і меч стримування у повітрянодесантних військах країна мала б зробити самостійно, але не зробила.

Багато хто напередодні масштабного вторгнення погоджувався, що протистояти можливому потужному нападу Росії Україна була готова набагато краще, ніж на початку 2014 року. Водночас визнавали й факт, що Україна станом на початок 2022 року залишалася вкрай вразливою мішенню для Росії. Тож не дивно, що західні розвідки прогнозували, що Україна протримається від 72 годин до трьох тижнів — про це вже після кількох місяців кривавої війни повідомив секретар РНБОУ Олексій Данілов¹⁵.

Що відбулося в останні дні лютого, загальновідомо. Згадаємо лише ключові епізоди.

Президент США Джо Байден 19 лютого 2022 року висловив переконання, що президент Росії Володимир Путін уже ухвалив рішення¹⁶ щодо вторгнення в Україну. Додатковою ознакою було й те, що після формального закінчення військових навчань російські війська не залишали Білорусі. За цих обставин білоруська сторона запевняла, що так домовилася з Росією у зв'язку із загостренням ситуації в Україні.

¹⁵ Прямий ефір на YouTube-каналі «Апостроф TV» від 5 липня 2022 року «Олексій Данілов: про перелом війни та що далі очікувати Україні?».

¹⁶ Олексій Ярмоленко. Байден вважає, що Путін вже ухвалив рішення про вторгнення в Україну. Але шанс для дипломатії ще є // Бабель (www.babel.ua), 19 лютого 2022 року.

21 лютого 2022 року Путін визнав незалежність штучно утворених «ДНР» та «ЛНР» і надіслав війська збройних сил Російської Федерації на Донбас.

23 лютого 2022 року в Україні розпочали мобілізацію резервістів, запровадили надзвичайний стан. Росія слідом за західними державами евакуювала дипломатів з України.

24 лютого 2022 року, о 4:50 ранку за київським часом, Путін оголосив про повномасштабне вторгнення в Україну, назвавши глобальну континентальну війну «початком спеціальної операції».

Отже, загальна панорама розстановки сил станом на початок війни була більш ніж пікантною. І хоч через п'ять місяців кривавої боротьби та стійкого протистояння українців російським загарбникам головний військовий США, голова Об'єднаного комітету начальників штабів Збройних сил США генерал Марк Міллі позначив цю війну як «сильний проти слабого», незайве буде коротко, із акцентом лише на головні фрагменти, глянути, як саме країни готувалися до екзистенційного двобою.